

Megnyitó tíz hangra

Hihetetlen megbecsülés számomra, hogy abba a kitüntetett helyzetbe kerültem, hogy tíz kiváló alkotó kovászálul szolgálhattak szerény gondolataim, más nézőpontból, tíz kiváló festő műzsájává lehettem, ha csak egyetlen alkalomra is, természetesen a műzsák részéről jogosan elvárt homlok- és egyéb csókok nélkül. Amikor a Galéria felkért erre a különös játékra, komoly-különös játékra, hogy nem létező festményekhez írjak megnyitót, hogy létező kiállításként reinkarnálódjanak a gondolataim, ráadásul ezek a Galéria tízéves születésnapjának évfordulóján fognak elhangzani, elbizonytalanodtam. Fognak-e játszani a festők, érdeklie őket az, amit értük – vagy ellenük – gondolok. Meglepődtem, igen. Nyugodt szívvel fogok hozzá annak a szövegnek az olvasásához, amit megkaptak ezek a kiváló művészek, és aminek az alapján a teremben lévő műveket létrehozták, vagy – hogy ne legyek ennyire eltelve önmagammal – erre az alkalomra idehozták.

Posztmodern korunkban meglazultak az ítéző szempontjából mind a számonkérés, mind a tetten érhetőség lehetőségei – akár egy-egy életművön belül is. Az alkotó szuverén rendjében éppúgy benne foglaltatik a konzekvens haladás kényszere, mint a hirtelen ötlettől fölvállalt stílusváltás, tónuscsere, akár egyetlen művön belül is. A termékeny eklektika – helyenként megfigyelhető a beszédpozíciót magára vállalt szemlélő kedvenc és talányos kategóriája, melyet hajdan talán éppen ő talált ki, *radikális eklektika* is – ha nem is jellemzője, de éppúgy rendezőelve lehet bármely festői elmozdulásnak, mint a magába záruló világ monomániás át- és újírása; a tárgy megragadása és rögzítése ugyanúgy programjává válhat a művésznak, mint a szétgondolása, sok nézőpont egyidejű alkalmazása révén a felboncolása, kiterítése, szétrakása.

A távolságok időben összezsúsznak, az idő pedig mint probléma, mint megélhető, de nem kimeríthető élmény ott van, ott lüktet jelenvalóságként a képek, festett vagy térbe kihelyezett tárgyak valamennyi négyzetcentiméterében.

Csoportos kiállítás esetén az összehozás mikéntjének és miértjének a kiderítése elsődleges kényszer a kiállításelemző számára. Ilyenkor szokás közös indíttatást fölfedezni, közös iskola határait kijelölni, közös élményanyag nyomait fölkaparni az idő avarjából, közös szándékot sejteni vagy a falakra kerülés, vagy a vászonra rakás-pakolás gesztusában, közös jegyeket felmutatni – és hasonló, galéria-civilizációs gorombaságokkal élni.

A mostani megmutatkozásról szólva, aligha kell azzal a gonddal küszködnünk, hogy mi az, amivel „össze tudjuk őket hozni”, és mi egyéníti el egymástól ezeket a remek alkotókat. Elégedjünk meg annyival, hogy egy korban élnek (és élnek valamennyien), a huszonegyedik század elején, egy térben – a teret nevezzük Magyarországnak, és ez élettérként, ebből adódóan sorsként és sorscsapásként, nem is kevés –, és egyfelé mutató szakmát művelnek mindahányan, jelesen festők, vagyis a festői munkálkodás valamely ágazatát gazdagítják.

Mivel a kiállított munkák valamennyi közösséget mégis kell vállaljanak egymással, legalább arra az időre, ameddig a közössé vált falakon lógnak, a róluk

való többes szám harmadik személyű beszédnek időlegesen helyet találhatunk. Mi több, közös tételmondatokba is belegyömöszölhetjük őket. Ha már alkotóikat hagytuk kicsúszni az egybekategorizálás préséből.

Megállapíthatjuk például, hogy ezek a munkák ellenállnak a szavak bekebelezési kísérletének, külön-külön és együtt is, ami azt jelenti, hogy elrendezhetőségük nem nagyon mutat túl saját magukon.

Ennek oka alighanem két főnnálló zavarban ragadható meg. Egyik nyilván a szemlélő elbizonytalanodása, hogy az általa megismert – és a képeken fölismert – alkotói módszerek, hatások és irány/irányzatvállalások azok-e még és már, amiknek őket fölismeri, illetve sokféleségükben, kevertségükben és beágyazottságukban nevezhetők-e még módszereknek, hatásoknak, irányoknak és/vagy irányzatoknak. A másik zavar lényege, hogy bármely ma született műalkotás vizsgálatakor, elhelyezésekor, netán kategorizálásakor tudomásul kell venni azt aényt, hogy a festészetben minden lezajlott, ami le tudott zajlani, illetve, aminek le kellett zajlania a huszadik század végére. Értem ezen, hogy a nagy föltalálások és fölfedezések kora technikában és formákban feltehetően a hátunk mögött van. Ebben a befejezettségben kell újra és újra megtalálni és kinyitni a réseket, ablakokat, kapukat a ma művészenek, a maga világába invitálva befelé, beljebb, illetve a maga világából elmutatva kifelé, kijjebb. Amikor tehát ezeket a munkákat nézzük, nem azt keressük bennük, hogy mitől újak, hanem, hogy hogyan újak. Nem azt, hogy mit találtak föl, hanem azt, hogy hogyan alkalmazzák létükre, és művük hogyan alkalmazza a saját létezésére azokat az eszközöket és módokat, amelyekkel – és amelyeken keresztül – a műalkotás életképesse válik, magán vagy magában hordva az alkotói tapasztalatot, szándékot, kifejezési kényszereket, netán mondanivalót, üzenetet.

Ezek a munkák jellegzetesen huszadik század végiek, illetve huszonegyedik század elejiek. Túl a világba vetettség traumáján, de még távol idébb a világban benne létezhetőség euforisztikus örömén. Mire gondolok? Világba vetettségünk egyik legkínosabb mozzanata, hogy nem tudjuk, találjuk, legfeljebb tapasztaljuk a helyünket a minket körülvevő jelenség-sokadalomban, megértéseink legfeljebb a keresésre vonatkoznak és nem a keresésünk tárgyára, eluralkodó, egyben leírható életérzésünk a bizonytalanság, a kiszolgáltatottság valaminek, aminek a létmódját nem ismerjük, a büntudat emiatt, hogy nem teljesítjük be azokat az elvárásokat, melyek velünk szemben támasztódnak, de melyeknek a mibenlétéről ugyanakkor elfelejtettek bennünket tájékoztatni. Ez az érem egyik oldala. A másik oldal viszont arról szól, hogy jellegzetesen médiavilággá sűrűsödött és színesedett életünk kitölti a világegyetemet, ebből az aspektusból szemlélődve nagyon is a helyünkön vagyunk, mert mi vagyunk a hely, a betöltő és értelmező isten, mi funkcionálunk mint a világ működtető- és rendezője; az okok és magyarázatok, így a kételyek helyét is elfoglalta a pénz – és mindenható megjelenési formája, a reklám –, és ebben a világban, ha már benne vagyunk, konkrétan kijelölhető helyünk és feladatunk van: a benne lét és annak körülírása az elhíttetés szintjén; azaz, aki ebben a világban definiálni tudja magát, az létezik, aki nem, annak a létezése egy tizenkilencedik századi formához tántorodik vissza, és a mai körülmények között értelmezhetetlenné válik, így a létezésre vonatkozó szándéka és igénye könyörtelenül felfüggesztődik.

Mivel ez utóbbi világban való látszat-bennlét vagy bennlét-héj, illetve ennek definiálása – ami természetesen az új világ viszontkanonizálása lenne – sem erkölcsileg, sem művészileg nem lehetséges választás egy magára valamit adó művész számára, az egy századdal való visszalépés, a múlt század elejéhez visszatántorodás pedig nyilvánvaló tévút, a ma művésze, némiképp kényszerhelyzetbe kerülve, a keresésben jelöli ki a feladatát, mely már rég nem a megtalálás aktusára irányul, hanem a keresés mozzanatainak, folyamatainak a rögzítésére, értelmezésére, fölmutatására. Keresünk valamit, aminek a létezése nem is érdekel bennünket. Keresés valami után, aminek a létezését nem is akarjuk elhinni, tudni, föl találni. Innen magyarázható az a mohónak is feltűnhető vonzalom, mellyel a ma művésze a jelenségek valóságban végbemenő dekonstrukciójára ráfigyel, fölfedezve, hogy a valóság, ha van ilyen, eleve szívességet tesz a művésznak – elvégzi ugyanis helyette önmaga szétszedését, szétcincálását, darabokra hullását-repedezését, akár a visszarendeződés-újra-teremtődés esélye, az eredeti állapot felmutatása, akár tételezése nélkül is. A szétgondolt, el- és széttöredezett lét lehetetlenségének felismerése, ugyanakkor lehetőség szerinti körüljárásának tapasztalata természetesen végképp annak az – akár romantikus világképnek is tekinthető – illúzióknak a végső elutasításával járt, amely feltételezi, hogy a világ megragadható, ábrázolható, beállítható és befolyásolható.

A groteszk és az irónia határáig érünk el ezzel, mely esetünkben a fájdalommal és az azon való röhögéssel, szégyennel, zavarral és grimasszal együttesen írható le. A kétszeres bizonytalanságba vetődő lét a benne lévő létezők körvonalainak a feloldódását hozza magával, mely természetesen az ábrázolás bármely tárgyának, így magának az ábrázolásnak is az elbizonytalanodásával jár. A figuralitás természetszerűleg jelentősen visszaszorul, a figurák mint a valóság másolatai eltűnnek, ugyanakkor a föllelhető figurák keresése, az átderengő figuralitás kibontása, megsegítése a festői munka egyik fontos irányultsága a teremtett képek terében, felületek között és alatt, a faktúra repedéseiben és a fények-árnyékok szabdalta-létrehozta tartományokban. A figurákat – vagy az emléküket, nemlétüket – keresővonalak csápjainak árva csapkolódása teremti meg futó pillanatokra, színek vagy formák testbeszédre emlékeztető összetorlódása, összecsomósodása jelzi vagy jeleníti. Valamennyi művész elbeszél valamit, de nem történet kerekedik ki az elbeszél helyzetből, hanem állapot, mely mellérendelések hosszú során keresztül jön létre, illetve azok hosszú sorát hozza létre. A letisztult etruszk mintázatoktól a nyegle falfirkákig, a nem létező tartományok térképnyomaitól az emlékezet csont-vázlat-foszlányaig, a kép felületéből kitüremkedő vastag festéknyomok vetette árnyékok rajzától a színek vagy formák teljes kiveszéséig, a gyermekrajzok együgyűnek tetsző zsenialitásától a műszaki rajzok bonyolultnak feltűnő primitívségéig gazdag érzelmi, tematikai és technikai arzenál vonul itt fel, természetesen semmi sem önmagában és tisztán, de semmi sem öncélúan elbonyolítva; illesztő vagy illesztett elemként, töredékként és mozaikdarabként, építőkockaként, vagy a kocka építőrészecskéjeként, tíz különféle irányba tartó kép és alkotó, a tíznek sokféle lehetséges párhuzamosa mentén halad a majdani találkozási pont felé.

A szemlélő pedig képzeletében szemléli a virtuális munkákat, máris lemondva az értelmezés lehetőségéről, mert az értelmezés felvetésének van

ugyan lehetősége a mai művészettel kapcsolatban, de sok értelme nincs; egy műalkotás bonyolult szervezettségét és mozgás-hálózatát, működési és működtetési elveit erőnket és időnket, terjedelmünket és energiáinkat meghaladó feladat akár lenne egy kiállítás-megnyitó keretein belül is elgondolni. Hát még tízet! Marad a hallgatás róluk, és a nézés róluk, és a látás velük, ezen keresztül pedig elkezdődik a műalkotásnak nevezett tárgy tiszta élete, mely mint olyan, említve volt, máris leírhatatlan, hiszen – milyen szerencse is – megszületése pillanatától fogva kisiklik a verbális megragadhatóság tévképzetei közül, marad (ki)ismeretlen, (el)szabad(ult) és (mind)örökre más.

Zalán Tibor

Elhangzott az Újlipótvárosi Klub-Galéria 10. születésnapja alkalmából rendezett kiállításon 1994. december 27-én.

Kiállító művészek: Gáll Ádám, M. Novák András, Végh András, Szécsi Katalin Zs., Tölg-Molnár Zoltán, Kovács Péter, Kéri Ádám, Kőműves István, Baksai József, Varsányi Árpád



MAGYAR KULTÚRA ALAPÍTVÁNY

1014 Budapest, Szentháromság tér 6.

Tel: (36-1) 224-8100 Fax: (36-1) 375-1886

E-mail: mka@mail.datanet.hu Honlap: www.mka.hu

A Magyar Kultúra Alapítvány székháza a Budai Vár szívében, a Mátyás-templom szomszédságában található. Az Alapítvány rendezvényeket szervez a magyar–magyar párbeszéd érdekében.

Alapítványi feladataink pénzügyi forrását vállalkozói munkával termeljük meg. Különböző méretű termeink kongresszusok, konferenciák, fogadások, hangversenyek, előadóestek, bemutatók méltó helyszínei. Az épület díszes aulájában képzőművészeti és üzleti, szakmai kiállításokat rendezünk.

A kétszintes, tizenhat szobás, Hotel Kulturinnoban a szobákhoz zuhanyzó, telefon, minibár tartozik; vendégeinket svédasztalos reggeli várja. Ha velünk dolgozik, a magyar–magyar kapcsolatokat is támogatja!

Decemberi közönségrendezvényeinkből

December 2–4.: IX. Budavári Mézesnapok – A háttérben inneni és túli magyar mézeskalácsosok, méhészek, népművészek, hagyományörzők találkozója és bemutatója, kulturális programmal, kiállítással és vásárral, mézkóstolóval.

December 3. 19 óra: Csiky Boldizsár zongoraestje

December 4. 19 óra: Mesélő koncertek: vegyes zenei ajándékosár Fellegi Ádámotól

December 8. 17 óra: Ausztrália Magyar Baráti Köre találkozója

December 21. 18 óra: Napút-est: az 1936-ban született jeles magyar alkotók, művészek és tudósok évkönyvének zenés irodalmi bemutatója a kiállítások részvételével

Mindenkit szeretettel várunk!